

CITY DEAL HEALTH HUB

Ondergetekenden:

1. het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Utrecht, te dezen vertegenwoordigd door de wethouder J. Kreijkamp;
2. het college van burgemeester en wethouders van de gemeente De Bilt, te dezen vertegenwoordigd door de wethouder J.L. van Hulst – Mazirel;
3. het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Nieuwegein, te dezen vertegenwoordigd door de wethouder A.J. Adriani;
4. het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Zeist, te dezen vertegenwoordigd door de wethouder S. Jansen;
5. het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Woerden, te dezen vertegenwoordigd door de wethouder M.J. Schreurs;
6. het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Stichtse Vecht, te dezen vertegenwoordigd door de wethouder P. de Groene;
7. het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Vianen, te dezen vertegenwoordigd door J.A.E. Landwehr¹;
8. het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Bunnik, te dezen vertegenwoordigd door J.J. Eijbersen;
9. het college van burgemeester en wethouders van de gemeente IJsselstein, te dezen vertegenwoordigd door H.C.V. Veldhuijsen;
10. het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Houten, te dezen vertegenwoordigd door H. Geerdes;

partijen 1 tot en met 10 hierna samen te noemen: Gemeenten;

11. de Provincie Utrecht, te dezen vertegenwoordigd door de gedeputeerde A.M.A. Pennarts-Pouw;
12. de Utrecht Science Park partners, te dezen vertegenwoordigd door Stichting Utrecht Science Park (USP), directeur-bestuurder mr. F.A. de Gelder;

13. Kenniscentrum Healthy Urban Living, te dezen vertegenwoordigd door C.L. van Deelen;
14. Nederlandse organisatie voor Toegepast-Natuurwetenschappelijk Onderzoek opgericht (TNO), te dezen vertegenwoordigd door directeur Smart Cities & Stedelijke Ontwikkeling drs. C.W. d'Huy;
15. Universiteit Utrecht (UU), te dezen vertegenwoordigd door M. J. Oudeman;
16. Universitair Medisch Centrum Utrecht (UMC Utrecht, te dezen vertegenwoordigd door M.C. van Velthuizen;
17. Hogeschool Utrecht (HU), te dezen vertegenwoordigd door A.A.J.M. Franken;
18. Hogeschool voor de Kunsten Utrecht (HKU, te dezen vertegenwoordigd door J.H.J.M. van de Vijver;
19. Economic Board Utrecht (EBU), te dezen vertegenwoordigd door H. Broeders;
20. Sint Antoniusziekenhuis, te dezen vertegenwoordigd door D.H. Biesma;
21. Saltro, te dezen vertegenwoordigd door mevrouw E. Talboom;

partijen 11 tot en met 21 hierna samen te noemen: overige betrokkenen;

22. de Minister van Economische Zaken, de heer H.G.J. Kamp;
23. de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap mevrouw dr. M. Bussemaker;
24. de Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport mevrouw drs. E.I. Schippers;
25. de Minister van Infrastructuur en Milieu mevrouw drs. M.H. Schultz van Haegen;

partijen 22 tot en met 26 zijn de ministers handelend in hun hoedanigheid als bestuursorgaan, hierna samen te noemen: Rijksoverheid;

hierna allen tezamen genoemd: Partijen;

Overwegen het volgende:

Algemene context Agenda Stad

- a. Rijk, steden en andere actoren werken aan de totstandkoming van de Agenda Stad, die de groei, innovatie en leefbaarheid van steden moet versterken en daarmee de productiviteitsgroei van Nederlandse steden versterkt.
- b. Het Rijk beoogt hier onder andere door middel van 'city deals' tussen steden, private partijen en het Rijk invulling aan te geven. City deals onderscheiden zich in het feit dat ze:
 - 1) agglomeratiekracht organiseren (massa/schaalvoordeel door samenwerking tussen steden of binnen stedelijke regio); 2) (inter)nationaal aansprekend en uitventbaar zijn; 3) innovatief zijn, door bijvoorbeeld bestaande systemen anders vorm te geven; en 4) betrokkenheid kennen van uiteenlopende publieke en private partijen (waaronder het Rijk).
- c. In het position paper 'Resetting cities'¹ hebben de G4 plus Eindhoven gezamenlijk hun ambities voor Agenda Stad in kaart gebracht. De propositie is in samenspel met het Rijk ontwikkeld, en omvat een 'kansen' agenda langs drie sporen: lerende en innovatieve steden, (compacte) groene en gezonde steden, veilige en inclusieve steden. De city deals met het Rijk, waaronder voorliggende, bouwen hierop voort en passen in de ambitie van de G4 plus Eindhoven om vanuit een gezamenlijk kader te bouwen aan een sterk stedennetwerk in Nederland.

Bijdrage aan doelen Agenda Stad

De City Deal die Partijen beogen draagt bij aan de doelen van Agenda Stad door de versterking van de innovatiekracht in de steden, die een belangrijke motor vormt voor economische groei en de internationale concurrentiepositie van Nederland. De Health Hub draagt in hoge mate bij aan innovatie, een economische en duurzame groei en leefbaarheid in steden.

Context City Deal Health Hub

Onder de noemer van Healthy Urban Living stemmen overheden, kennisinstellingen en bedrijfsleven in de regio Utrecht hun (investerings)strategie op elkaar af en werken aan een grootstedelijke omgeving waar mensen gezond kunnen leven. Partijen vormen de kern van (inter)nationale economische en kennisketens en een (inter)nationaal netwerk van organisaties, publiek en privaat, die vanuit en met de regio Utrecht werken aan een gezond (stedelijk) leven.

De City Deal 'Health Hub' vormt samen met het Living Lab Utrecht 'Slimme en Gezonde Stad'- 'a Healthy Urban Boost' (gezonde, groene en duurzame verstedelijking) de pijler onder Healthy Urban Living. Gemeente Utrecht, de ministeries van IenM en EZ, Provincie Utrecht en in de toekomst mogelijk een aantal andere organisaties/partners werken aan het Living Lab met als doel het verbeteren van de fysieke (hoogstedelijke) leefomgevingskwaliteit in de stad. Dit Living Lab richt zich op het Nieuwe Centrum van Utrecht en krijgt gestalte in de Tweede Fase van het Stationsgebied.

Mensen willen gezond leven. Steeds meer mensen willen ook graag in steden wonen. Mensen willen dus gezond leven in gezonde steden: Healthy Urban Living. Dat gaat niet vanzelf, daarvoor zijn wereldwijd slimme oplossingen nodig.

¹ <http://agendastad.nl/wp-content/uploads/2015/06/Position-Paper-G4-Resetting-Cities.pdf>

De regio Utrecht kent een omvangrijke gezondheidsgerelateerde economie. Deze groeit en maakt inmiddels 20%-25% uit van de totale economie van de regio. Het gaat om ca. 55.000 banen. De Utrechtse bewoners zijn bovendien de meest gezonde inwoners van de grote steden in Nederlandⁱⁱ. De fysieke ligging en de excellente mix van kennis, bedrijvigheid en (semi)publieke instellingen op het terrein van gezond (stedelijk) leven en de netwerken met andere regio's op het domein van gezond leven maken dat Utrecht de meeste competitieve regio's van Europa isⁱⁱⁱ.

De regio Utrecht is in toenemende mate betrokken bij slimme oplossingen, vaak in alliantie met overheden, organisaties, instellingen en bedrijven uit andere regio's. Als kennisleverancier, als proeftuin voor nieuwe toepassingen die hier of elders ontwikkeld zijn en als bakermat voor startende en groeiende bedrijven.

De regio maakt tegelijk een stormachtige ontwikkeling door. De Utrechtse bevolkingsomvang groeit het hardst van de grote steden in Nederland^{iv}. Dat gaat enerzijds gepaard met miljardeninvesteringen en anderzijds met de opgave om het gezonde leefklimaat in de regio te bewaken en de groeiende gezondheidsverschillen niet te laten oplopen. Dat maakt de regio interessant als aantrekkelijke vestigingsplek voor bedrijven en werknemers en 'launching platform' voor innovaties en kennisexploitatie in nieuwe toepassingen.

Spreken met elkaar af:

Een City Deal over gezond (stedelijk) leven. Met deze City Deal beogen Partijen een meer samenhangende en innovatieve aanpak van complexe gezondheidsvraagstukken te bereiken en de Nederlandse en in het bijzonder Utrechtse kennisbasis op het gebied van gezond stedelijk leven beter te ontsluiten en te benutten.

1. Doel

Met deze City Deal willen Partijen de regio Utrecht als Health Hub verder versterken. In deze regio stimuleren en organiseren Partijen waardeketens van wetenschappelijk onderzoek naar valorisatie / toepassing / productie. Studenten worden opgeleid in een bepaald vakgebied (en soms met ondernemersvaardigheden als extra). Vervolgens zullen enkelen een startup beginnen. De succesvollen stoten door naar de scale-up fase. En van deze laatste groep zal een klein percentage het tot beursgenoteerd bedrijf schoppen. Tussentijds worden deze ondernemers gevoed door de onderzoeks- en opleidingsinstellingen en andere (financiële) dienstverleners.

Onder de hub-functie van de regio Utrecht verstaan Partijen dat de regio een knooppunt is waar relevante kennis op het vlak van gezond stedelijk leven wordt ontwikkeld, gebundeld, aangevuld en toegepast, in nauwe wisselwerking met relevante organisaties uit andere regio's in Nederland/buitenland die met dezelfde vraagstukken bezig zijn. Een goed voorbeeld hiervan is de verdere verkenning van een zogenaamde 'Food-health corridor' tussen de gemeenten Nijmegen, Utrecht en Ede. Ook met Eindhoven vinden verkennende gesprekken plaats. Het meer technologische en designersprofiel van Eindhoven vult de Utrechtse Health Hub goed aan^v.

Als zodanig willen Partijen een voortrekkersrol innemen in kennisontwikkeling en –toepassing binnen de regio zelf, maar ook andere belangstellenden en belanghebbenden/partners van elders uitnodigen om goede voorbeelden in te brengen, gezamenlijke activiteiten te ontwikkelen en aldus extra toegevoegde waarde en synergie te bereiken.

Partijen onderscheiden vier lagen waarlangs zij de Health Hub versterken:

- A. Vestigingsklimaat en campusontwikkeling, met als hart van de gezondheidsgelateerde economie het Utrecht Science Park, daarbij in die functie versterkt door de ontwikkeling van satellietlocaties. En met inzet op bovenregionale samenwerking.
- B. Utrecht als één van de modelregio's voor zelfmanagement. Een breed gedragen en integraal programma voor onderzoek, toepassing en ondernemerschap op het gebied van zelfmanagement (programma Uzelf, mede gedragen door het network for selfmanagement), dat middels gedegen onderzoek en begeleiding in proeftuinen en living labs (nieuwe) producten en diensten op dit terrein gaat ontwikkelen en opschalen. De regio huisvest een sterk cluster op het terrein van zelfmanagement (UMC Utrecht, Hogeschool Utrecht, Hogeschool voor de Kunsten, UCREATE, TNO, Vilans, Antoniusziekenhuis en gezondheidscentra). Daarbij gaat het niet alleen om chronische ziekten, maar ook bijvoorbeeld om zelfstandig wonen met beperkingen die voortvloeien uit het ouder worden, en wat dit voor het stedelijk leven betekent.
- C. Talent en professionals: beter opleiden voor een gezond leven. De regio leidt ieder jaar tienduizenden zorgprofessionals op die deels in de regio blijven en deels hun weg vinden naar (inter)nationale werkgevers. Technologische –sociale en rurale- veranderingen vragen continu bij- en omscholing. Ook nieuwe vraagstukken in de zorg vragen om andere competenties van de toekomstige zorgprofessionals. De regio kent een sterke concentratie van health gerelateerde opleidingen op alle niveaus, waaronder naast de beroepsopleidingen voor zorgprofessionals ook de grootste Graduate School of Life Sciences van Nederland. Opleidingen bestrijken het gehele spectrum van de basale levenswetenschappen, medische technologie, 'healthy urban living' en 'public health' in de meest brede zin. De Health Hub is ook een belangrijke Talent Hub.
- D. Gezonde wijken. Meer en meer vinden kennis en nieuwe producten en diensten hun weg naar mensen in steden en wijken. Hoewel Utrecht gemiddeld de meest gezonde bewoners van de vier grote steden kent, zijn er ook grote gezondheidsverschillen tussen wijken. Hetgeen ook geldt voor wijken in de regiogemeenten. De regio ontwikkelt – al dan niet samen met andere regio's- (wijkgerichte) programma's om te experimenteren met nieuwe vormen van regie door inwoners, dienstverlening in de gezondheidszorg en schaaft deze bij succes op. De aandacht richt zich daarbij tevens op het verkleinen van sociale ongelijkheid, het verhogen van een gezonde leefstijl en een ruimtelijke inrichting waarbij gezondheid en welzijn worden bevorderd. Gezond stedelijk leven blijkt daarnaast in toenemende mate een belangrijke positieve factor bij het economisch vestigingsklimaat en de concurrentiekracht.

Ondersteunend aan deze vier lagen (als een universele 'way of thinking'):

Multidisciplinair en multisectoraal innovatief denken en doen. Zowel in cure, care als preventie dienen zich steeds meer kansen aan om op strategisch, tactisch en operationeel niveau inzichten, kennis en kunde rondom innovatie van verschillende kanten te bundelen en elkaar te laten versterken. Deze zogeheten 'creative crossover' verbindingen manifesteren zich inmiddels op tal van fronten, maar kunnen en moeten in de directe toekomst op het terrein van onderwijs, onderzoek, en ontwikkeling nog sterk toenemen.

2. Afspraken

2.1 Specifieke inzet en acties Partijen

De gemeente Utrecht draagt bij door:

- A. Een multi-disciplinair team te formeren voor het versterken van het vestigingsklimaat van het Utrecht Science Park.

De gemeenten die deze City Deal ondertekenen, dragen bij door:

- B. Een regiegroep zelfmanagement te formeren waarin ook de Rijksoverheid participeert. Deze regiegroep:
 - o brengt in kaart waar de wet- en regelgeving knelt voor startende en opschalende initiatieven;
 - o zoekt naar oplossingen om ontschotting tussen gemeenten, zorgverzekeraar en zorgkantoor te bevorderen;
 - o inventariseert wat er nodig is om als regio een "launching" platform op te richten voor de uitrol van bewezen succesvolle technologieën.
 - o onderzoekt de mogelijkheid van een pilot om met goede randvoorwaarden tot een regelloze aanpak te komen die bepaalde knelpunten tijdelijk buiten werking zet. Bij dit onderzoek worden ook de relevante adviesorganen vooraf betrokken.
- C. Samen met Zorgpact Midden Nederland (samenwerkingsverband geïnitieerd vanuit de Economic Board Utrecht, zie bijlage) te werken aan 'Utrecht als modelregio van zelfmanagement' en modernisering van het opleidingsaanbod. En hierbij nieuwe samenwerkingsvormen tussen MBO, HO en WO te ontwikkelen.
- D. Samen met bewoners en betrokkenen in de wijken programma's te ontwikkelen om innovatieve toepassingen op het gebied van zelfmanagement, voeding en gezondheid, samenwerking, zorgverslimming, domotica, in de praktijk te brengen, te testen en bij succes uit te rollen.

De gemeenten en overige betrokkenen (partners uit de regio die deze City Deal ondertekenen), dragen bij door:

- E. Healthy Urban Living als strategisch uitgangspunt te nemen in het handelen en in alliantievorming met relevante partners binnen en buiten de regio.
- F. In de regio bewezen succesvolle stedelijke project/living lab innovaties op het gebied van medisch-innovatieve technologie, zelfmanagement en (big data voor) gezond (stedelijk) leven uit te rollen.
- G. Allianties te vormen en/of uit te bouwen met andere steden en regio's en kennis te delen om samen barrières te beslechten en te zoeken naar oplossingen op het gebied van life-sciences, duurzaamheid, gezondheid en gezond (stedelijk) leven.
- H. Samen te werken aan een toonaangevend vestigingsmilieu voor de gezondheidsgerelateerde economie en zich in te zetten voor de gezamenlijk uitgesproken ambitie 'in 2020 biedt Utrecht-Oost een internationaal toonaangevend vestigingsmilieu voor het cluster life-sciences, duurzaamheid en gezondheid'. Dit vraagt onder meer om investeringen in talent, bereikbaarheid, woon- en werkmilieus, stedelijke voorzieningen waaronder een internationale school, cultureel aanbod, behoud van ons groene landschap en verbetering van de omgevingskwaliteit gericht op de gezonde, sociale, zorgzame en welvarende stedelijke regio.
- I. In 2016 te werken aan een gebiedsverkenning Utrecht-Oost en een ontwikkelstrategie voor het Utrecht Science Park waarin opgaven en acties voor de ontwikkeling van Utrecht Science Park/ Utrecht Oost in de tijd worden gezet. Deze gebiedsverkenning gaat mede in op de onderbouwing van de bereikbaarheidsopgave.
- J. Het Utrecht Science Park tot een living lab te maken voor het genereren van kennis op het gebied van "life sciences", duurzaamheid, gezondheid en gezond (stedelijk) leven.

Rijksoverheid

Het ministerie van Economische Zaken draagt bij aan deze City Deal door:

- A. Fonds innovatiecampussen:
 - o het stimuleren en ondersteunen van het principe van campusontwikkeling, en
 - o bij te dragen aan het onderzoek naar de instelling van en eventuele participatie in het investeringsfonds van de topcampussen;
- B. de inzet van Netherlands Foreign Investment Agency (NFIA) -die reeds in ander verband wordt geleverd in samenwerking met Invest Utrecht- waarbij regionale sterktes zoals die van Healthy Urban Living en Health Hub worden benut bij acquisitie en marketing in het buitenland voor Nederland als geheel;

- C. ondersteunen van CampusParty^{vi} met € 50.000,- voor het oppakken van een maatschappelijke uitdaging (challenge). Deze challenge omvat het met "big data" zoeken naar alternatieve en innovatieve oplossingen voor de bereikbaarheidsopgave van het Utrecht Science Park. Het zoeken naar mogelijkheden voor een goede en slimme bereikbaarheid van het Utrecht Science Park past in het programma Healthy Urban Living van de gemeente Utrecht waar zowel de City Deal Health Hub als CampusParty op is gericht.

Het ministerie van Infrastructuur en Milieu draagt bij aan deze City Deal door:

- D. te participeren in het opstellen van een gebiedsverkenning Utrecht-Oost en een ontwikkelingsstrategie voor het Utrecht Science Park waarin opgaven en acties voor de ontwikkeling van Utrecht Science Park/Utrecht Oost in de tijd worden gezet. Dit gaat mede in op de onderbouwing van de bereikbaarheidsopgave (NB: tot het opstellen van deze gebiedsverkenning/strategie was reeds overeengekomen)^{vii}.

Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap draagt bij aan deze City Deal door:

- E. samen met de universiteiten die op de campus gevestigd zijn te kijken naar de nieuwe rol van universiteiten en te bezien wat de mogelijkheden zijn binnen de huidige kaders en regelgeving om daaraan vorm te geven. Bij gebleken beperkingen denkt OCW mee met de betrokken Partijen over eventuele oplossingen;
- F. het (samen met het ministerie van VWS) voortzetten van de ondersteuning vanuit het landelijk Zorgpact bij het aanjagen van een regionale aanpak door werkgevers, onderwijsinstellingen en lokale overheden. Het gaat hierbij ook om bij (in de regio ervaren) belemmeringen inzicht te geven in de mogelijkheden om deze belemmeringen het hoofd te bieden, dan wel ze te agenderen bij de juiste gremia waar deze mogelijkheden nog niet zijn;
- G. De HU met expertise en denkracht te ondersteunen bij het zichtbaar maken van de (positieve effecten) voor relevante partijen in de regio van het door de hogescholen uitgevoerde health gerelateerde onderzoek en de door hen opgeleide zorg- en welzijnsprofessionals (horizontale verantwoording). OCW ziet hierbij tevens toe op de verantwoording aan de rijksoverheid (verticale verantwoording);
- H. het project Gezonde School voort te zetten, waardoor er gestructureerd gewerkt blijft worden aan de gezondheid van leerlingen in het primair onderwijs (po), voortgezet onderwijs (vo) en het middelbaar beroepsonderwijs (mbo).

Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport draagt bij aan deze City Deal door:

- I. te participeren in een door de gemeenten te formeren regiegroep zelfmanagement. Deze regiegroep:
 - o brengt in kaart waar de wet- en regelgeving knelt voor startende en opschalende initiatieven en zoekt naar oplossingen hiervoor, en
 - o onderzoekt de mogelijkheid van een pilot om met goede randvoorwaarden tot een aanpak te komen die bepaalde knelpunten in regelgeving tijdelijk buiten werking zet. Bij dit onderzoek worden ook de relevante adviesorganen vooraf betrokken.
- J. ondersteuning te verlenen bij het verkennen hoe meer innovatieprikkelers in het zorgstelsel kunnen worden bewerkstelligd, bijvoorbeeld door het voor verzekeraars aantrekkelijker te maken te investeren in preventie en/of door verschillende budgetten op wijkniveau slimmer te bundelen en daarmee te komen tot pilots voor gebieds- en populatiegerichte financiering van nulde tot tweedelijnszorg.

2.2 Mogelijke overige betrokkenen in het netwerk (niet limitatief)^{viii}

1. Gemeente Nijmegen.
2. Gemeente Ede.
3. Gemeente Amersfoort.
4. SOMT (Stichting Opleidingen Musculoskeletale Therapie).
5. Gemeente Eindhoven

3. Slotbepalingen

3.1 Periodiek overleg

Alle in deze City Deal genoemde afspraken worden zo snel mogelijk ter hand genomen. Over de voortgang van de City Deal voeren Partijen periodiek overleg.

3.2 Evaluatie

Gemeente Utrecht en Ministerie van Economische Zaken evalueren de uitvoering en werking van deze City Deal tussentijds vóór 2018. Na 2020 volgt een eindevaluatie.

3.3 Afdwingbaarheid

Partijen komen overeen dat de City Deal afspraken niet in rechte afdwingbaar zijn.

3.4 Inwerkingtreding en looptijd

Deze City Deal treedt in werking met ingang van de dag na ondertekening door alle Partijen en eindigt 31 december 2020. Bij onverhoopt later opleveren van de beoogde resultaten treden Partijen in overleg over het verlengen van de looptijd van de City Deal.

3.5 Openbaarheid

Deze City Deal wordt samen met andere afgesloten City Deals openbaar gemaakt door publicatie in de Staatscourant, waardoor anderen kennis kunnen nemen van de gesloten City Deal. De Rijksoverheid rapporteert over de Agenda Stad, alsmede de hieruit voortvloeiende City Deals naar de Tweede Kamer van de Staten-Generaal.

3.6 Wijziging

- a. Elke partij kan de andere Partijen schriftelijk verzoeken deze City Deal te wijzigen. De wijziging behoeft de schriftelijke instemming van alle Partijen.
- b. Partijen treden in overleg binnen één maand nadat een partij de wens daartoe aan de andere partijen schriftelijk heeft meegedeeld.
- c. De wijziging en de verklaringen tot instemming worden als bijlage aan deze City Deal gehecht.

3.7 Toetredingsregeling

- a. Teneinde zo veel mogelijk partners in de gelegenheid te stellen om te participeren in deze City Deal, bestaat de mogelijkheid om gedurende de looptijd van deze City Deal als partij toe te treden. Een toetredende partij dient de verplichtingen die voor haar uit deze City Deal voortvloeien zonder voorbehoud te aanvaarden.
- b. Een toetredende partij maakt haar verzoek tot toetreding schriftelijk bekend aan de gemeente Utrecht. Nadat Partijen hebben ingestemd met het verzoek tot toetreding, ontvangt de toetredende partij de status van partij van deze City Deal en gelden voor die partij de voor haar uit deze City Deal voortvloeiende rechten en verplichtingen.
- c. Het verzoek tot toetreding en de verklaring tot instemming worden als bijlage aan deze City Deal gehecht.

3.8 Toepasselijk recht

Op deze City Deal is uitsluitend Nederlands recht van toepassing.

3.9 Bijlage

De bij deze City Deal behorende bijlage maakt integraal onderdeel uit van deze City Deal. Ingeval van strijdigheid tussen het bepaalde in de bijlage en de City Deal prevaleert de City Deal.

Aldus overeengekomen op 27 mei 2016 te Utrecht,

Gemeente Utrecht

Wethouder J. Kreijkamp

Gemeente De Bilt

Wethouder J.L. van Hulst – Mazirel

Gemeente Nieuwegein

Wethouder A.J. Adriani

Gemeente Zeist

Wethouder S. Jansen

Gemeente Woerden

Wethouder M.J. Schreurs

Gemeente Stichtse Vecht

Wethouder P. de Groene

Gemeente Vianen

Wethouder J.A.E. Landwehr

Gemeente Bunnik

Wethouder J.J. Eijbersen

Gemeente IJsselstein

Wethouder H.C.V. Veldhuijsen

Gemeente Houten

Wethouder H. Geerdes

Universiteit Utrecht

College van Bestuur M.J. Oudeman

Provincie Utrecht

Gedeputeerde A.M.A. Pennarts-Pouw

Utrecht Science Park
Directeur F.A. de Gelder

Kenniscentrum Healthy Urban Living
C.L. van Deelen

TNO
Drs. C.W. d'Huy

Voorzitter Economic Board Utrecht
H. Broeders

Utrecht Universitair Medisch Centrum Utrecht (UMC Utrecht)
Raad van Bestuur M.C. van Velthuisen

Hogeschool Utrecht
College van Bestuur A.A.J.M. Franken

Sint Antoniusziekenhuis
Raad van Bestuur D.H. Biesma

Saltro
Raad van Bestuur mevrouw E. Talboom

Hogeschool voor de Kunsten Utrecht
College van Bestuur J.H.J.M. van de Vijver

De Minister van Economische Zaken
de heer H.G.J. Kamp

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
mevrouw dr. M. Bussemaker

De Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
mevrouw drs. E.I. Schippers

De Minister van Infrastructuur en Milieu
mevrouw drs. M.H. Schultz van Haegen

BIJLAGE: Toelichting op doelstellingen City Deal Health Hub

Achtergrond: Regio Utrecht als spin in een web

De meeste competitieve regio van Europa, de fysieke ligging en de excellente mix van kennis, bedrijvigheid en (semi)publieke instellingen op het terrein van gezond (stedelijk) leven maken dat de regio Utrecht sterk vernetwerkt is met andere regio's op het domein van gezond leven. Geen grootstedelijke regio in Nederland kent zo'n omvangrijke gezondheidsgerelateerde economie als Utrecht. De gezondheidsgerelateerde economie in de regio groeit en maakt inmiddels 20%-25% uit van de totale economie. Het gaat om ca. 55.000 banen. De Utrechtse bewoners zijn bovendien de meest gezonde van de grote steden. Enkele voorbeelden van de samenwerking met anderen op het terrein van gezondheid:

- Strategische allianties van de Universiteit Utrecht, het UMC Utrecht met TU/e en Philips op het gebied van regeneratieve geneeskunde, zelfmanagement en toepassing en ontwikkeling van medische technologie;
- Investerings met Wageningen op het terrein van Voeding en Gezondheid;
- Oprichting van het Netherlands Centre for One Health, een strategische landelijke samenwerking geïnitieerd vanuit de UU en het UMC Utrecht met Wageningen UR, AMC, en Erasmus MC Rotterdam rond antibioticaresistente (AMR) en het beheersen en voorkomen van uitbraken van (opkomende) infectieziekten (zoönosen), Smart Healthy Farming en Healthy Wild Life and Ecosystems. Het NCOH is mede met steun van de ministeries van VWS en EZ opgericht, waarbij tevens een nauwe verbinding bestaat met het werk en taken van het RIVM en de kennis&innovatieagenda van de topsectoren LS&H en Agri&Food;
- Groeiende samenwerking op (inter)nationaal niveau, o.a. langs de as Utrecht, Eindhoven, Maastricht, Leuven voor regeneratieve geneeskunde. Met regio Twente op het gebied van medische ICT toepassingen en robotica;
- Samenwerking met Groningen (UMCG/RUG, ERIBA), MIT (VS) en Skolkovo (Rusland) op het vlak van stamcellenonderzoek;
- Samenwerking met het Vlaams Instituut voor Biotechnologie (VIB) en FlandersBio op het terrein van internationale ondernemersopleidingen op het gebied van Life Sciences & Health (MBI LS&Health);
- Samenwerking met het Trimbosinstituut en de universiteit Twente om vanuit positieve psychologie in Nieuwegein te werken aan buurtgerichte preventie van preventie en ontmedicalisering van psychosociale problemen, met als landelijk voorbeeld Welzijn op Recept.
- Strategische kennisuitwisseling door Centre of Expertise U CREATE (Crossover Creatieve Industrie en Zorg & Welzijn) met andere Centres of Expertise in Leiden (Generade) Groningen (Healthy Aging) en Heerlen (Innovatieve Zorg en Technologie)
- Strategische landelijke samenwerking door Centre of Expertise U CREATE op gebied van onderzoek met TKI's van Topsector LSH (Health Holland) en Topsector CI (CLICKNL)

- De gezondheidsgerelateerde economie strekt zich uit van internationaal opererende life-science bedrijven zoals o.a. Genmab, Bilthoven Biologicals, Cipla en Merus via ICT dienstverleningsplatforms als Pazio en zorgvernieuwers zoals Focus Cura, tot innovatieve initiatieven die het leven van alledag van mensen in Overvecht beter maken, zoals het initiatief Gezonde Wijken, dat wordt vormgegeven samen met verzekeraars, RIVM, UU en PBL.
- SOMT (Stichting Opleidingen Musculoskeletale Therapie) in Amersfoort werkt samen met universiteiten (Vrije Universiteit Brussel, de Universiteit Maastricht en Stanford University) en het bedrijfsleven (Philips, Johnson & Johnson, TNO e.a.) aan de ontwikkeling van producten die onze functionele gezondheid beïnvloeden.

De breedte, massa en vernetwerking maken dat Utrecht een belangrijke rol kan nemen in innovatie crossovers en proeftuinen op het domein van gezond stedelijk leven. Met deze City Deal bevestigen de partijen dat ze die rol willen oppakken en de verantwoordelijkheid willen nemen daarin bestaande en nieuwe allianties op en uit te bouwen. Hieronder wordt meer in detail ingegaan op hetgeen allemaal reeds gebeurt op de 4 lijnen van de City Deal.

A. Vestigingsklimaat en campusontwikkeling

Utrecht Science Park

Brandpunt van de Health Hub is het Utrecht Science Park, het grootste Science Park van Nederland. Op het Utrecht Science Park werken meer dan 22.000 mensen en volgen meer dan 50.000 studenten hun colleges. Toonaangevende instituten en bedrijven zijn hier gevestigd, zoals het KNAW Hubrecht Instituut (Kabinets-Icoon 2014), UMC Utrecht, HU, TNO, Prinses Maxima Centrum, het Centrum voor Food en Health, de KNAW instituten: Heart Institute (ICIN) en het Centraalbureau voor Schimmelcultures (CBS-KNAW) en de Universiteit Utrecht, met de faculteit Diergeneeskunde als spil in het Netherlands Centre for One Health (lancering 4 februari 2016). Naast One Health (w.o. vaccindevelopment), vormen 'Regeneratieve Geneeskunde en stamcellen', de diagnose en behandeling van 'Kanker' (w.o. gepersonaliseerde kankerbehandeling en beeld gestuurde oncologische interventies), 'Food & Health'^{ix} (van gespecialiseerde voeding tot het stimuleren van gezonde voedselkeuzes), Zorg Innovatie en 'Healthy Urban Living' belangrijke pijlers in de regionale kennis en innovatieagenda en de daaraan gekoppelde waardeketens en business modellen (vergelijk ook de ambities van de Economic Board Utrecht). De bijdrage vanuit het Instituut voor Risk Assessment Sciences (IRAS) en de faculteit Geowetenschappen, aangevuld met expertise vanuit de sociale wetenschappen, maken het repertoire aan interdisciplinaire kennis compleet. De regionale sterkte op het gebied van gezond (stedelijk) leven zijn onlangs samen gekomen in het Kenniscentrum Healthy Urban Living, waarin het RIVM, TNO, Deltares, KNMI, de Universiteit Utrecht en het UMC Utrecht hun kennis, databases en expertise hebben gebundeld. Grote bedrijven blijven of komen: Genmab (biotechnologie) realiseert begin 2016 zijn nieuwe onderzoeksfaciliteit met een omvang van 11.000 m². Danone/Nutricia Research en organisaties waarin publiek-privaat wordt samengewerkt zoals

Immuno Valley hebben zich hier gevestigd vanwege de hoge concentratie aan wetenschap en de enorme vijver aan talent.

Het Utrecht Science Park ontwikkelt zich ook meer en meer als woongebied voor deze studenten. Er zijn nu 2.500 studentenwoningen. Dat worden er op termijn rond de 5.000. Ook komen er steeds meer voorzieningen als horeca, winkels en kinderopvang.

Netherlands Centre for One Health

Utrecht kent de faculteiten geneeskunde en diergeneeskunde. Deze combinatie is in Nederland nergens anders te vinden. Met deze basis heeft Utrecht een unieke internationale positie opgebouwd op het gebied van One Health. 'One Health' staat voor de domeinoverstijgende bevordering van gezondheid door de gezondheidseffecten die mensen, dieren en het milieu op elkaar hebben als uitgangspunt te nemen. Hoe maatschappelijk relevant dit is, blijkt bijvoorbeeld uit de recente uitbraken van de vogelgriep en de Q-koorts en het steeds grotere probleem van de antibioticaresistentie. Het Netherlands Centre for One Health (NCOH) is een initiatief van de Universiteit Utrecht, het UMC Utrecht, Erasmus Rotterdam MC, het AMC en Wageningen UR. Vanuit het NCOH wordt nauw samengewerkt met andere kennisinstellingen en het RIVM. Het NCOH maakt onderdeel uit van de K&I agenda's van de Topsectoren LS&H (Life Sciences & Health) en Agri & Food. Het NCOH is op 4 februari 2016 formeel gelanceerd.

Activiteiten in de regio

Maar de gezondheidsgerelateerde economie is zeker niet alleen op het Utrecht Science Park te vinden. De hele regio kent een grote gezondheidsgerelateerde economie. Ook Nieuwegein, Amersfoort, Zeist hebben grote ziekenhuizen. Zeist, Utrecht, Woerden, Stichtse Vecht en Houten huisvesten bedrijven als Brocacef, Glaxo Smith Kline, brancheorganisaties en grote verzekeraars. In de stad Utrecht bevinden zich tevens het College ter Beoordeling van Geneesmiddelen (CBG), Vilans, Movisie en NIVEL, het Nederlands instituut voor onderzoek van de gezondheidszorg. In Leidsche Rijn is er een stevige vertegenwoordiging met het Sint Antoniusziekenhuis, Mediq en Telstar en ICT dienstverleners als Ordina en Cap Gemini die nieuwe diensten ontwikkelen voor de zorg. De Utrechtse wijk Overvecht huisvest de Dutch HealthTec Academy, Rijnsweerd de Nederlandse Zorgautoriteit (NZA). Nu het in De Bilt gehuisveste RIVM naar het Utrecht Sciencepark Park vertrekt en het terrein in eigendom is gekomen van de Poonawalla Group, gaat Bilthoven Biologicals er als onderdeel van het Serum Institute of India, verder met grootschalige vaccinontwikkeling. Bovendien ontwikkelt dit Antoni van Leeuwenhoekterrein in de Bilt zich als een satelliet van Utrecht Science Park waar het Indiase farmabedrijf Cipla zich onlangs ook al heeft gevestigd met een Europees kwaliteitslaboratorium, alsook Intravacc en Microeos. In Bunnik zit het veelbelovende biotechbedrijf AM Pharma, waarin onlangs het Amerikaanse farmaconcern Pfizer een minderheidsbelang t.w.v. bijna 90 mln. dollar heeft genomen, etc. De gemeente De Bilt heeft naast het Antoni van Leeuwenhoekterrein, ook elders veel medische bedrijvigheid op haar bedrijfsterreinen. Met name op het Berg en Boschterrein ontwikkelt zich steeds

sterker een samenhang van medische, medisch technische en zorg gerelateerde instellingen, bedrijven en adviesbureaus. In 2016 opent het Instituut voor Hyperbare Geneeskunde (IvHG) een modern behandelcentrum in Stichtse Vecht. Hiermee wordt hyperbare zuurstoftherapie bereikbaar voor patiënten in Midden Nederland. Hyperbare zuurstoftherapie is een effectieve behandeling voor ex-kanker patiënten met late bestralingschade. Het IvHG werkt voor de realisering van de nieuwe vestiging intensief samen met de afdeling radiotherapie en het Hoofd-Hals oncologisch centrum van het Universitair Medisch Centrum Utrecht (UMCU) en overige ziekenhuizen in de regio.

SOMT (Stichting Opleidingen Musculoskeletale Therapie) in Amersfoort is een stichting die zich de laatste decennia ontplooit heeft tot een leading instituut voor onderwijs in de Fysiotherapie. SOMT is gespecialiseerd in bewegingsgerelateerd masteronderwijs dat geaccrediteerd is door de overheid en waaraan continu meer dan 1000 masterstudenten participeren. SOMT verzorgt meer dan 70% van dit onderwijsgebied in Nederland. Partners van SOMT: Vrije Universiteit Brussel, de Universiteit Maastricht en Stanford University. De uitbouw van de Praktijk van de Toekomst is een SOMT initiatief waarbij bedrijven actief participeren aan de ontwikkeling van dit Center of Excellence via een rol als funding founder of via actieve participatie in het onderwijs. Gerenommeerde bedrijven als Philips, Johnson & Johnson, TNO e.a. zijn actieve deelnemers aan dit proces. Het gezamenlijke doel is om -via de uitbouw van kennis- producten te ontwikkelen die onze functionele gezondheid beïnvloeden.

Nieuwe initiatieven

De afgelopen decennia heeft zich een enorme community van startende en groeiende bedrijven op en rond het Utrecht Science Park ontwikkeld op het gebied van gezond stedelijk leven. StartupDelta profileert de regio Utrecht langs de lijnen van Healthy Mind, Healthy Environment, Healthy People. Onderzoeksfaciliteiten worden breed gedeeld o.a. via Ilab (Hogeschool Utrecht) en het openstellen van technologieplatforms en services van de Universiteit Utrecht en het UMC Utrecht aan derden. Opleidingen worden geconcentreerd (Hogeschool Utrecht), vernieuwd (van ROC Midden Nederland tot MBI de LS&Health), en beter afgestemd op de behoefte van het bedrijfsleven (bijvoorbeeld een nieuwe minor voor analisten in samenwerking met Cipla). De Universiteit Utrecht heeft het Utrecht Centre voor Entrepreneurship opgericht dat ondernemerschapsonderwijs verzorgt. De Hogeschool Utrecht heeft onlangs Entrepreneurship@HU gelanceerd. Deze organisatie bundelt bestaande initiatieven binnen de HU op het gebied van ondernemen, waaronder StudentsInc, het onderzoek van de lectoraten en de minor Onderneem het! De incubatorvoorzieningen zitten vol met veelbelovende jonge startups en doorgroeiende bedrijven. De nieuwe Life Science incubator in aanbouw is al geheel verhuurd en nieuwe incubator- en acceleratorvoorzieningen zijn in ontwikkeling. Incubator UtrechtInc heeft plek 6 bemachtigd in de Europese top 10 van de UBI Index (internationale ranglijst voor universitaire bedrijfsincubators 2015). UtrechtInc. breidt uit met een duurzaamheidsincubator (The Garage).

Campusontwikkeling Utrecht Science Park

Deze snelle en succesvolle ontwikkeling gaat niet zonder slag of stoot. De ruimte is beperkt: keuzes moeten worden gemaakt. Welke functies dragen bij aan het versterken van het Utrecht Science Park als kern en welke kunnen beter (boven-)regionaal, bijvoorbeeld op satellietlocaties worden gerealiseerd. Bij deze keuze is het belangrijkste criterium: wat draagt bij aan het ecosysteem^x van het Utrecht Science Park? Welke waardeketens ontstaan vanuit het profiel van het USP en de regio? Alleen zo houd je het Utrecht Science Park en de regio internationaal toonaangevend en concurrerend. Om de toekomstige groei te kunnen blijven faciliteren wordt ook gekeken naar mogelijkheden in Rijnsweerd (kantorenlocatie in Utrecht-Oost) en de aangrenzende gemeente De Bilt, met het Anthonie van Leeuwenhoekterrein. Ook in de gemeenten Bunnik en Zeist dienen zich mogelijkheden aan. Rijnsweerd wordt slechts gescheiden van het Utrecht Science Park door de A27. Daartoe is een samenwerking opgericht: Utrecht-Oost/Science Park, waaromheen diverse allianties zijn gevormd. Daarnaast is een formele samenwerking tussen Utrecht Science Park en Science Park Bilthoven in voorbereiding. De samenwerkende partijen willen het Utrecht Science Park en haar omgeving tot een toonaangevende en internationaal concurrerend vestigingsmilieu maken, waar een gezonde en duurzame toekomst onder het verbindende thema van 'Healthy Urban Living' tot leven komt. Dit gaat gepaard met forse (private en publieke) investeringen. Partijen zetten er op in het Utrecht Science Park optimaal te benutten voor het cluster life-sciences, duurzaamheid en gezondheid. De Stichting Utrecht Science Park faciliteert de samenwerking tussen de Universiteit Utrecht, het Universitair Medisch Centrum Utrecht, de Hogeschool van Utrecht, de Gemeente Utrecht, de Provincie Utrecht en de op het Utrecht Science Park gevestigde bedrijven. Daarnaast speelt het USP een belangrijke rol in het aantrekken van nieuwe investeringen en de acquisitie van nieuwe kennisintensieve bedrijven.

Investeringen in campusontwikkeling zijn noodzakelijk. Denk hierbij niet alleen aan vastgoed (laboratoria, kantoren, parkeergarages en overige voorzieningen) en de openbare ruimte, maar ook aan investeringen om innovatief onderzoek en de groei van start-ups te stimuleren. Juist de combinatie tussen vastgoed en het stimuleren van innovatie is belangrijk, geredeneerd vanuit de campus als ecosysteem. Pensioenfondsen zijn voornemens om meer in de Nederlandse economie te investeren. Om de propositie voor hen zo aantrekkelijk mogelijk te maken is een samenwerking opgezet tussen acht volwassen campussen. De campussen worden beschouwd als innovatiemotoren van Nederland, ze dragen immers in belangrijke mate bij aan de (regionale) werkgelegenheidsontwikkeling en opereren in het hart van de Nederlandse Topsectoren. Samenwerking leidt tot voldoende schaalgrootte en spreiding van risico's (geografisch, diversiteit projecten).

Deze campussen hebben de wens om op een effectieve en vertrouwde manier investeerders te kunnen aantrekken, die begrijpen hoe het campus-ecosysteem werkt. Dit zou kunnen leiden tot een gemeenschappelijk campusinvesteringsfonds. Het fonds zou zich moeten richten op het stimuleren van open innovatie op campussen en het realiseren van de benodigde voorzieningen. Bij

voorzieningen kan worden gedacht aan bedrijfsgebouwen als een incubator of accelerator, gebouwen voor 'shared R&D facilities', maar ook aan faciliterende gebouwen als een congrescentrum of short-stay. Met name incubators/accelerators zijn lastiger te financieren vanwege lagere bezettingsgraad in de beginperiode.

De samenwerking van de acht innovatiecampussen moet ook leiden tot één landelijke propositie voor internationale partijen, waarin Nederland haar innovatiekracht laat zien. Belangrijke vraagstukken in deze samenwerking zijn: hoe professionaliseer je science parken/campussen? Hoe verbeter je het ecosysteem van topcampussen? En hoe trek je op succesvolle wijze (buitenlandse) investeringen aan?

Gebiedsontwikkeling in Nieuwegein

Ook elders in de regio wordt gewerkt aan verdere verbetering van een goed vestigings- en innovatieklimaat. Nieuwegein is een voormalige groeikern en daarmee het zichtbare resultaat van verstedelijkingsbeleid van de jaren zestig en zeventig. De gemeente is bezig om van bedreigingen kansen te maken. Bijvoorbeeld waar het gaat om de transformatie van leegstaande kantoren naar nieuwe functies. Maar ook in de omgang met de demografische samenstelling. De babyboomers hebben in de jaren '70 en '80 de nieuwe gemeente bevolkt en zijn niet meer weggegaan. De vergrijzing is daarmee bovengemiddeld. Dat kan leiden tot bovengemiddelde zorgkosten, een niet te beantwoorden vraag naar aangepaste woningen en sluiting van voorzieningen voor jongeren en daarmee het wegtrekken van deze groep. De andere kant van het verhaal is dat innovaties in Nieuwegein eerder hun bedrijfseconomische drempelwaarde halen, dat de vierkante meterprijs voor wonen en bedrijfshuisvesting relatief laag is en dat de gemeente samenwerkingspartners heeft die deze factoren tot een succes kunnen maken. Hoe kunnen we ouderen op een goede manier langer zelfstandig thuis laten wonen? En hoe kan dat leiden tot kansen voor oudere werklozen en mogelijkheden voor jongeren om hun gezin te stichten? Met Antonius Ziekenhuis, Zorgspectrum, gezondheidscentra, universiteiten, hogeschool, onderzoeksinstituten, ROC Midden Nederland en innovatieve bedrijven wil Nieuwegein laten zien hoe de toekomst van groeikernen er ook uit kan zien.

Bovenregionale samenwerking: Food-Health corridor

In het spoor van het voorgaande wordt momenteel ook een verkenning uitgevoerd door de steden Nijmegen, Utrecht en Ede. Deze steden representeren de Health Valley en de FoodValley^{xi}. Daarbij is het ook de bedoeling om de betrokken universiteiten (Radboud Universiteit, Universiteit Utrecht en de WUR) daarop aan te laten sluiten. Doel van de verkenning is om te onderzoeken in hoeverre er onder de paraplu van een zogenaamde 'Food-Health corridor' er waarde toegevoegd kan worden door te werken aan complementariteit en verdergaande specialisatie en innovatie op crossovers met aanpalende thema's. De citydeal Health Hub Utrecht wint aan kracht en omvang door slim te schakelen en haar kracht te verbinden aan de twee Valley's; Utrecht Science Park als hub binnen de Health-Food corridor (Utrecht-Wageningen/Ede-Nijmegen) . Op een lijn van 80 km huisvesten zich 3 grote én onderscheidende universiteiten, campussen en innovatieve bedrijvigheid op het terrein 'gezond leven'; gezondheid, sport, voeding. Met deze omvang ontstaat een gebied met nationale en

internationale aantrekkingskracht. De gemeenten Utrecht, Nijmegen en Ede zullen derhalve verkennen in hoeverre er onder de noemer van een zogenaamde 'Food-Health corridor' er waarde toegevoegd kan worden aan het ecosysteem van genoemde steden door te werken aan complementariteit en verdergaande specialisatie en innovatie op crossovers met aanpalende thema's.

Bereikbaarheid van Utrechts Science Park

De bereikbaarheid van het Utrecht Science Park en de ontsluiting van het gebied zelf zijn belangrijke permanente aandachtspunten. Met Beter Benutten, mobiliteitsmanagement, de aanpassing van de A27/A12, fietsmaatregelen, de komst van de Uithoflijn en diverse andere projecten en programma's wordt hier al flink in geïnvesteerd. Verschillende onderzoeken (NMCA, MIRT onderzoek OV regio Utrecht, etc.) tonen echter aan dat ook na deze investeringen de bereikbaarheid van het Utrecht Science Park onder druk blijft staan. Daarnaast is de impact van de reizigersstromen door de stad naar het Utrecht Science Park een aandachtspunt. Bij de verdere campusontwikkeling zal het een uitdaging zijn de ruimtelijke ontwikkeling en de ontwikkeling van de bereikbaarheid in samenhang te bezien. De komende maanden wordt een ontwikkelstrategie opgesteld tussen Rijk, regio en Utrecht Science Park op basis waarvan meer regie kan worden gevoerd op projecten en programma's van korte en lange termijn. Daarbij wordt uiteraard de beschikbare kennis en expertise (TNO, RIVM, regionale start-ups, etc.) rondom het Utrecht Science Park ingezet om tot innovatieve en creatieve oplossingen te komen om de bereikbaarheid van het Utrecht Science Park te verbeteren.

B. Utrecht als modelregio voor zelfmanagement

Ontwikkelingen zelfmanagement

Een belangrijke uitdaging binnen zowel de 'care' als de 'cure' is hoe met minder middelen en menskracht kwalitatief goede zorg kan worden geboden, bereikbaar en betaalbaar. Zelfmanagement wordt ingezet als onderdeel van ondersteuning en behandeling, om ziekte te voorkomen, om risico's te vermijden of uit te stellen, om complicaties te voorkomen en om de eigen kracht van de cliënt aan te spreken. Een dergelijke benadering sluit goed aan bij moderne opvattingen over gezondheid die recent ook door het ministerie van VWS zijn geadopteerd: 'gezondheid is het vermogen om je aan te passen en je eigen regie te voeren, in het licht van de sociale, fysieke en emotionele uitdagingen van het leven'.

Zelfmanagement is gericht op het toerusten van cliënten met competenties om actief te participeren in het omgaan met hun chronische aandoening met als doel zo optimaal mogelijk te functioneren in het dagelijks leven. Een interventie bestaat tenminste uit kennisoverdracht en een combinatie van minimaal twee van de volgende componenten: actief stimuleren van symptoom monitoring, medicatie management, besliskunde gericht op zelfbehandeling of additioneel contact met zorgverleners, veranderen van fysieke activiteit of voedingsgewoonten of rookgedrag. De techniek kan hierbij behulpzaam zijn.

De technologie die gebruikt kan worden voor zelfmanagement wordt op vele plekken binnen en buiten Nederland ontwikkeld en kan er bijvoorbeeld voor zorgen dat mensen langer zelfstandig thuis kunnen wonen. Simpele beoordeling van cliënten kan bijvoorbeeld met behulp van e-health. In Stichtse Vecht werkt het Eerste Lijns Gezondheidscentrum Maarssenbroek (ECLM) met het E Health platform PAZIO. Dit betekent dat ze een portal voor patiënten hebben, zodat die, nadat ze hebben ingelogd met hun digid, online recepten kunnen bestellen, een uitslag kunnen bekijken, een digitale dokter kunnen spreken, hun gegevens kunnen beheren en online afspraken kunnen maken. PAZIO is een onafhankelijk gezondheidsplatform en bundelt e-Health portalen en e-Health diensten van verschillende zorgaanbieders.

De technologie, waaronder ook zogenaamde serious games en apps, zal in de toekomst een dominante plaats krijgen in preventie, diagnostiek, ondersteuning en behandeling en in zelfmanagement. De Utrechtse incubator Dutch Game Garden begeleidt meerdere startups op het gebied van Health. Door ontwikkelingen in de computertechnologie, biotechnologie, nanotechnologie, robotica, AI (Artificiële Intelligentie) en 3D/4D-printing kunnen inwoners in 2030 veel meer dan nu zelf regelen, thuis of in de buurt, met zorg op afstand. En als cliënten meer zelf kunnen doen, betekent dat voor zorgprofessionals een andere rol: minder uitvoerend, meer begeleidend en coördinerend. Dit is goed voor de concurrentiekracht.

Sterke professionals maken sterke bedrijven en organisaties, die in staat zijn om te innoveren. Dat leidt vervolgens weer tot concurrentiekracht, die niet alleen ten goede komt aan de regio, maar ook landelijk voor een impuls kan zorgen. Door bepaalde eigenschappen van de bevolking zoals opleidingsniveau en haar veranderingsbereidheid is deze regio een goed testbed voor verkennende ontwikkelingen. In de voormalige groeikernen kunnen we dat ook koppelen aan gebiedsgerichte methodieken.

Resultaat: goedkopere gezondheid met de cliënt in de driver's seat. De EBU heeft zelfmanagement tot een van de speerpunten van haar activiteiten gekozen en wordt er door professionals van de HU en het UMCU inmiddels gebouwd aan Uzorg, een consortium rond zelfmanagement in de zorg. Dit omdat zelfmanagement een 'gamechanger' is.

Big data en zelfmanagement

Big Data analyse speelt een belangrijke rol in persoonsgericht informatie voor zelfmanagement en persoonsgerichte interventies in het kader van preventie en leefstijl. Het beschikbaar stellen en bruikbaar maken van bestanden die instellingen beheren zoals Gemeente bestanden vanuit verschillende wetgevingen en administraties, zorgverzekeraars, 1e en 2e lijn informatie systemen en e-Health systemen is hierbij nodig. De Universiteit Utrecht, het UMC Utrecht en het NIVEL hebben een krachtige positie op het terrein van onderzoek naar de relatie tussen gezondheid en omgeving met drie belangrijke datacentra: Global and Geo Health Data Center (GGHDC), Big Data Psychiatrie en het Kinder Kennis Centrum. Het beter verzamelen en analyseren van 'Big data' op het terrein van gezondheid en omgevingskwaliteit zal bijdragen aan het inzicht in persoonsgebonden factoren die

bijdragen aan ongezondheid en daarom ook aan de ontwikkeling van betere persoonsgebonden voorlichting en zorg. Wetgeving verhindert op dit moment een goede datauitwisseling, zelfs al zouden burgers/personen/cliënten hiervoor toestemming willen geven. Een ander vraagstuk is het eigendom van de data. In het kader van zelfmanagement moet de cliënt/burger zelf bepalen wie de data mag inzien. In de huidige situatie is de data van het ziekenhuis, de huisarts, de zorgprofessional, de gemeente en/of de zorgverzekeraar.

In Nieuwegein gaat met het RIVM een experiment plaatsvinden om data van huisartsen en gemeenten gezamenlijk in te zetten voor buurtgerichte gezondheidspreventie door middel van een community aanpak; de regie blijft bij de inwoners. Daardoor kan worden ingespeeld op verschillen tussen inwoners. Daarbij is het inzicht hebben in en verbanden kunnen leggen tussen financiële stromen van belang om te kunnen komen tot meer populatie management. Wanneer de zorgverzekeraars en de gemeenten deze gegevens zouden uitwisselen kunnen er geïntegreerde oplossingen en interventies opgesteld worden. In het verlengde ervan kunnen innovatieve inkoop contacten met zorg en welzijnsaanbieders gesloten worden. Deze beweging kan haaks staan op marktwerking en keuzevrijheid. Experimenteer ruimte waarbij de ACM (Autoriteit Consument & Markt) adviseert over oplossingsrichtingen bij de aanvang van de experimenteer ruimte, zou problemen achteraf kunnen voorkomen.

C. Talent

Omdat transformatie in denken en doen tijd vergt (denk bijvoorbeeld aan Human Capital Agenda componenten als curricula, bijscholing en competentie ontwikkeling) moet er ruimte zijn om zaken om te buigen.

Wat zijn competenties voor professionals in de zorg van de toekomst? Hoe komen de opleidingen van professionals eruit te zien? Hiervoor is onder meer een grotere participatie van zorginstellingen en het bedrijfsleven in het onderwijs nodig, om zo de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt te optimaliseren. Ook staat de verbetering van de innovatiecultuur binnen zorgorganisaties op de agenda van regionale partijen. Competenties als ondernemerschap, regievaardigheden, omgang met informele zorg en bredere kennis op het gebied van techniek en ICT zijn hard nodig. In Zorgpact Midden Nederland werken regionale zorgorganisaties, opleidingsinstituten, overheden en intermediaire organisaties samen aan de vergroting van competenties van professionals van de toekomst, met betrekking tot twee thema's: Zelfmanagement en Technologie. De volgende projecten zijn in het Zorgpact Midden Nederland opgenomen:

- Leerwerkplaatsen & leerwerkbedrijven: ontwikkeling van opleidingen en stageplaatsen, gericht op zelfmanagement
- Doorontwikkeling en opschaling van tools en methodieken als serious soaps en serious gaming gericht op zelfmanagement

- Aanpassing en vernieuwing van curricula voor verpleegkundigen & scholing van professionals, passend bij de nieuwe zorgsituaties (zelfmanagement)
- Living Lab zorgappartementencomplex Vathorst: ontwikkeling "living lab", als leer- en werkomgeving met betrekking tot gebruik van technologie in de thuissituatie
- Ontwikkeling onderwijs gericht op zorg & technologie op MBO en HBO niveau's.

Naast het zorgpact dragen ook andere activiteiten bij aan talentontwikkeling. Zo worden labfaciliteiten opgezet voor het ontwikkelen en screenen van nieuwe middelen en therapieën voor virale en bacteriële infectie ziekten voor mens en dier (zie hiertoe bijvoorbeeld Ilab). Worden innovation Labs bij kennisinstellingen opgezet om studenten tijdens hun opleiding in aanraking te brengen met onderzoeksopdrachten van bedrijven zodat er een betere aansluiting wordt gerealiseerd tussen onderwijs en (regionale) arbeidsmarkt. Verder bouwt de faculteit Geowetenschappen van de Universiteit Utrecht aan een Bachelor en mogelijk ook een Master programma rondom het thema 'Healthy urban living'. De faculteit werkt ook aan het verbreden en verdiepen hiervan richting het toekomstige thema 'Urban Futures'. Het aanbod en kennispotentieel van professionals dat zal kunnen werken aan innovaties en transities voor gezond, stedelijk (duurzaam) leven, zal hierdoor een belangrijke impuls krijgen. De Business Universiteit Nyenrode in Stichtse Vecht wil in interactie met het veld de gezondheidszorg helpen groeien naar publieke maatschappelijke ondernemingen van de 21e eeuw. Hiermee voegt Nyenrode Business Universiteit kennis en ervaring toe aan bestaande kennis in de gezondheidszorg en geeft zo mede vorm en richting aan de ontwikkeling van vernieuwende dienstverlening gericht op executives uit de gezondheidszorg.

De onderwijsinstellingen voor het hoger onderwijs leiden zorg- en welzijnsprofessionals op om een positief effect te realiseren op de regio. De HU bekijkt hoe zij dit effect zichtbaar kan maken aan de relevante partijen (horizontale verantwoording) en hoe dit zich verhoudt tot de verantwoording aan de rijksoverheid.

D. Gezonde Wijken

'Bouwen aan een gezonde toekomst' is een van de speerpunten uit het coalitieakkoord 'Utrecht maken we samen'. Hiermee zet het college van Utrecht gezondheid centraal in al haar beleidsvelden, zoals leefstijl, school, jeugdzorg en zorg voor sociaal kwetsbaren. Een gezonde leefomgeving is daarbij een omgeving die mensen als prettig ervaren, een buurt, wijk en stad die uitnodigt tot bewegen, spelen en sporten, met groen en water, die uitnodigt tot ontmoeten en sociaal contact, waar mensen zich prettig en veilig voelen, met een goede luchtkwaliteit, waar niet te veel geluid is; plekken met stilte en rust. Kortom, een aantrekkelijke en gezonde omgeving waar mensen graag willen wonen, werken en verblijven. Een belangrijke aanleiding voor de keuze van dit centrale thema is het verschil in levensverwachting in goed ervaren gezondheid. Dit verschil bedraagt 12 jaar tussen bijvoorbeeld Overvecht en de wijk Noordoost. Deze wijken grenzen aan elkaar en zijn slechts gescheiden door een

spoorlijn. Het college vindt dit verschil onacceptabel. Het is noodzakelijk om na te gaan hoe zulke grote verschillen verklaard kunnen worden om zo de meest kansrijke aangrijpingspunten voor het verkleinen van deze verschillen te kunnen identificeren.

Utrecht zet breed in op gezondheid en een gezond (stedelijk) leven. Wijken moeten zo worden ingericht dat de gezonde keuze de meest logische keuze wordt voor mensen. Gezondheid en een gezonde leefstijl is een doel op zich, maar een middel om andere doelen te kunnen bereiken bijv. meedoen op school, of beter kunnen presteren op het werk, de stad leefbaarder en aantrekkelijker maken, etc. In buurten waar gezondheidsachterstanden zijn, bijvoorbeeld door sociale problemen, armoede en werkloosheid, ondersteunt de gemeente kleinschalige initiatieven en de al aanwezige sociale netwerken. Zoals huisartsen, scholen, gezondheidscentra, peuterspeelzalen en zorg- en welzijnsorganisaties. De Gezonde Wijk Overvecht is een voorbeeld van een sterke samenwerking, waarbij bijvoorbeeld het ziekenhuis in de wijk specialisten inzet. Per specialisme is er één contactpersoon voor de huisartsen in een wijk. Naast ziekte en zorg is er ook aandacht voor gedrag en gezondheid. Het aantal wijkspecialisten is recent verdubbeld naar 10.

De samenwerking tussen verschillende domeinen binnen de gemeente wordt de komende jaren ook versterkt. Bijvoorbeeld op het gebied van werkgelegenheid, armoede, schuldenproblematiek en volksgezondheid. De nieuwe buurtteams in de stad krijgen hierin een steeds grotere schakelfunctie. Deze beweging sluit ook goed aan bij de door het kabinet in gang gezette decentralisaties en hervormingen met betrekking tot participatie, langdurige zorg en ondersteuning, jeugdzorg. Gezondheid en gezond (stedelijk) leven gaan de beleidsdomeinen milieu, ruimte, sociaal, gezondheid en economie beter met elkaar verbinden, waarbij er onderscheiden rollen liggen voor de gemeentelijke overheid, de maatschappelijke organisaties, de kennisinstellingen en de bedrijven.

De aanpak van de gemeente richt zich op de hele stad. Succesvolle projecten uit wijken worden nu stadsbreed ingezet. Per wijk volgt maatwerk, gericht op het verkleinen van gezondheidsachterstand. Utrechters kunnen blijven rekenen op persoonlijke advisering voor een gezonde start van hun kinderen via het Centrum voor Jeugd en Gezin (de voormalige consultatiebureaus zijn hierin ondergebracht). In Nieuwegein wordt veel meer gewerkt met een community aanpak. Inwoners kunnen zelf aangeven wat zij belangrijk vinden om prettiger, gezonder te kunnen leven, om in hun eigen omgeving oud te worden. De gemeente ondersteunt daarbij netwerken van inwoners. Met inwoners wil de gemeente aan de slag om te onderzoeken wat dit vervolgens voor buurten en infrastructuur betekent. Nieuwegein is op een leeftijd gekomen dat de openbare ruimte revitalisering nodig heeft. Dat biedt de kans om ook in te spelen op veranderende wensen van inwoners. De gemeente heeft gespaard om samen met inwoners te werken aan de fysieke randvoorwaarden om in het grootstedelijke netwerk prettig en gezond oud te worden.

Relevante activiteiten voor alle de 4 lijnen

De vier programmalijnen worden ondersteund door en zijn tegelijkertijd een impuls voor allerlei lopende trajecten. Daarbij gaat het onder andere om het volgende.

Zorgverslimming is een voorbeeld van een initiatief tussen startende bedrijven, zorgaanbieders en zorggebruikers. Zij werken aan slimmere zorg en welzijn. Zorg en welzijn moeten slimmer, leuker, menselijker, beter, goedkoper en toekomstbestendig georganiseerd worden door op nieuwe manieren samen te werken. Dat komt samen in het Zorgverslimmingsplatform i.o..

In Stichtse Vecht wordt gestart met een groot onderzoek naar de effecten van de inzet van de JGZ in relatie tot de inzet van de Praktijkondersteuner Jeugd GGZ bij de huisartsen in nauwe samenwerking met de Wijkteams. Dit betreft dan effectonderzoek of evaluatie-onderzoek van innovatieve werkwijzen voor de JGZ die de positionering van de JGZ in het sociale domein betreffen. Samenwerking met andere partijen in het sociale domein en ook in relatie tot de medische keten is hierbij van belang. Het gaat er daarbij om op welke wijze de JGZ met haar sociaal-medische expertise kan bijdragen aan de transformatiedoelen.

In Bouwen aan een Gezonde Toekomst staat tevens dat we de gezondheid van de Utrechters willen bevorderen door middel van lokaal, duurzaam en gezond voedsel. In Utrecht groeit het aantal buurtmoestuinen exponentieel. Een voorbeeld is Food For Good waar buurtbewoners samen tuinieren met meer kwetsbare mensen met een achtergrond van verslaving of dakloosheid. Zij produceren voedsel voor zichzelf, de voedselbank en voor sociaal restaurant Resto Van Harte. De gemeente heeft dit initiatief gefaciliteerd door de grond beschikbaar te stellen en experimenteerruimte te geven. Ook heeft de gemeente een verbindende rol gespeeld met het bestaande netwerk in de wijk en is er toegewerkt naar ondersteuning in crowdfunding en het opzetten van een eigen businessplan. Tevens ontvangt het initiatief een financiële bijdrage voor de dagondersteuning die zij bieden aan mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

Er gebeurt veel meer: streekkratten (voedsel) zijn populair, steeds meer restaurants serveren regionale en duurzame gerechten en er ontstaan allerlei initiatieven om voor elkaar te koken en samen te eten. De aandacht voor (het faciliteren van) stadslandbouwinitiatieven in de afgelopen jaren is verbreed naar duurzame voedselproductie, regionale producten, logistiek, circulaire economie, vermindering van voedselverspilling/afval, eerlijk voedsel/fairtrade, educatie, etc. Bij de Universiteit Utrecht werken 200 onderzoekers aan voedsel. Onder de noemer Future Food Utrecht wordt deze kennis gebundeld om de wereldbevolking straks op een gezonde en duurzame manier te kunnen voeden.

Binnenkort start een internationaal onderzoek naar het stedelijk voedselsysteem in de regio Utrecht. In dit onderzoek brengen we samen met betrokken stakeholders (producenten, logistiek, consumenten, kennispartijen, initiatiefnemers, etc.) in kaart hoe het Utrechtse voedselsysteem eruit

ziet en hoe we het kunnen karakteriseren (waar zitten hiaten, hobbels, kansen) Vervolgens stellen we gezamenlijk prioriteren en zetten deze om in voedselbeleid en actieprogramma's.

Daarnaast laten we de Diagnose Voeding & Gezondheid^{xii} landen in Utrecht. Dit in nauwe samenwerking met de Rabobank en met Ahold, Danone, Unilever, VWS, WUR en de UU^{xiii}.

Ondersteunend aan deze vier lagen (A t/m D): Multidisciplinair en multisectoraal denken en doen.

Op het moment dat burger, patiënt en zorgconsument centraal gesteld worden bij het ontwerpen en ontwikkelen van nieuwe producten, diensten, ervaringen en zelfs systemen is het onontbeerlijk dat verschillende talenten zich op gelijkwaardig niveau en gelijktijdig met elkaar kunnen verbinden. Om dat te kunnen faciliteren, zullen bepaalde vaste patronen moeten worden doorbroken en zullen er nieuwe ontmoetingen tot stand moeten komen en nieuwe verbindingen moeten worden gelegd.

Een voorbeeld hiervan is het Center of Expertise U CREATE, dat de creatieve industrie verbindt met de wereld van zorg en welzijn. Het Centrum is een nieuw samenwerkingsinitiatief tussen HU en HKU en heeft inmiddels ook in het UMCU een inhoudelijke partner gevonden. Deze nieuwe samenwerking heeft er toe geleid dat U CREATE vanaf 2016 gevestigd is in het UMCU om ook daadwerkelijk de 'vraagkant voor zorginnovatie' voor de creatieve industrie in Utrecht (en daarbuiten) in kaart te kunnen brengen en de aanbodkant van creativiteit daar beter en sneller op aan te laten sluiten.

Ook daar waar het gaat om opleidingen zijn er nieuwe initiatieven zichtbaar. Zo is de HKU in 2015 begonnen met een sector overstijgende Master opleiding 'Crossover Creativity', waarin studenten en professionals met een technologische, kunstvak en bedrijfskundige opleiding gelijkwaardig kunnen instromen. Het curriculum richt zich op de velden Future Health, Smart Living, Circulair Economy, Social Business, Cultural Innovation en Inclusieve Society en sluit zodoende ook naadloos aan bij de gedachte van Healthy Urban Development.

ⁱ Deze ondertekening geldt voor de gemeente Vianen. Indien gekomen wordt tot een herindeling (de herindeling van Vianen, Leerdam & Zederik, naar verwachting op 1 januari 2018) zal in formele zin de nieuwe gemeente Vijfheerenlanden over het al dan niet ondersteunen van de City Deals gaan.

ⁱⁱ Meest positief ervaren gezondheid (78%, G4). De meeste volwassen Utrechter ervaren hun gezondheid als (zeer) goed (78%). Bron: Volksgezondheidsmonitor, gemeente Utrecht, 2014. http://www.volksgezondheidsmonitor.nl/upload/publicaties_pdf/61_Factsheet_Volwassenen_Utrecht_algemeen_2014.pdf

ⁱⁱⁱ Most competitive regio: Door de Europese Commissie Bron: Regional Competitiveness Index, 2013 http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/6th_report/rci_2013_report_final.pdf

^{iv} Abf research. Bevolkingsgroei in steden. 2014. <http://agendastad.nl/wp-content/uploads/2015/02/ABF-Bevolkingsontwikkeling-Steden-definitief.pdf>.

^v Utrecht en Eindhoven zijn partners vanuit een gemeenschappelijk doel om gezond leven in gezonde steden stapje voor stapje dichterbij te brengen. Vanuit haar technologie, design- en kennisprofiel, wordt in Brainport Regio Eindhoven de nadruk gelegd op gezondheidspreventie en levensstijl, maar ook actief geëxperimenteerd met

innovaties die vitaliteit, gezond ouder worden en zorg verbeteren. De meer medische benadering van gezondheid en de hub-functie van de regio Utrecht op het gebied van gezondheid sluit daar uitstekend bij aan. Dit biedt kansen om te leren van elkaar, gezamenlijk te innoveren en te experimenteren en om tot businesscases te komen. Uit een eerste verkenning blijkt dat diverse dimensies van gezond stedelijk leven – van innoveren op het gebied van sportaccommodaties tot het beïnvloeden van fietsers en VMBO-leerlingen –aanknopingspunten bieden. Vervolgstep is een nadere verdieping en concretisering, die moet leiden tot enkele gezamenlijke proposities.

^{vi} Van 25 tot en met 29 mei vindt Campus Party plaats in de Jaarbeurs Utrecht. Het grootste technologiefestival ter wereld waar alles rondom techniek, innovatie, creativiteit, wetenschap, internet en ondernemen samenkomt in een vijfdaags, 24/7 evenement. Campus Party is 'de Lowlands voor business, entrepreneurship en tech'. Tijdens deze CampusParty komt een Utrecht Science Park Mobility Challenge. Een goede en slimme bereikbaarheid van het Utrecht Science Park nu en in de toekomst is van groot belang voor iedereen. Deze challenge is niet eenmalig. Met de uitkomsten en de winnaars van de challenges gaan we verder. Dit past ook bij onze actielijn smart mobility die we in de regio met partners uitvoeren binnen het Beter Benutten programma. Deze actielijn heeft als doel nieuwe opschaalbare mobiliteitsdiensten te ontwikkelen en te vermarkten.

^{vii} www.provincie-utrecht.nl/usp, en vervolgens: “UTRECHT SCIENCE PARK INSPIREERT & RENDEERT”

^{viii} Met deze partijen lopen gesprekken om tot nadere samenwerking te komen, echter nog te pril voor ondertekening.

^{ix} De bedoeling is om met dit thema ook de samenwerking verder vorm te geven tussen de steden Nijmegen, Ede en Utrecht en in een verdere fase: in samenhang met de universiteiten Radboud Universiteit, Universiteit Utrecht en de WUR.

^x An entrepreneurial ecosystem consists of elements that can be grouped into six domains: a conducive culture (e.g. tolerance of risk and mistakes, positive social status of entrepreneur); facilitating policies and leadership (e.g. regulatory framework incentives, existence of public research institutes); availability of dedicated finance (e.g. business angels, venture capital, micro loans); relevant human capital (e.g. skilled and unskilled labour, serial entrepreneurs, entrepreneurship training programmes); venture-friendly markets for products (e.g. early adopters for prototypes, reference customers), and a wide set of institutional and infrastructural supports (e.g. legal and accounting advisers, telecommunications and transportation infrastructure, entrepreneurship promoting associations).

^{xi} De regio Ede-Wageningen kenmerkt zich door de Food Valley. De regio Ede-Wageningen (Food) verkent met de regio Nijmegen-Arnhem (Health) de crossovers tussen food, health en energie. Dit brengt letterlijk energie en massa, met concrete en toonaangevende voorbeelden hoe energie- en milieutechnologie kunnen worden ingebracht bij food en health projecten. In dit kader speelt het World Food Center ook een belangrijke rol. In het World Food Center te Ede ontwikkelen circa 20 toonaangevende bedrijven, de Wageningen UR, gemeente Ede en ontwikkelende partijen een internationaal vooruitstrevend experience center waar de Nederlandse agrofoodsector en tuinbouw branche haar toonaangevende rol in de wereldwijde voedselvoorziening laat zien. Een ontmoetingsplek voor bedrijven, kennisinstellingen en consumenten met als doel kennis over voeding en gezondheid, verduurzaming, productiemethoden en technische ontwikkelingen te delen.

^{xii} Diagnose Voeding & Gezondheid heeft de ambitie om bij te dragen aan de vitaliteit en het welbevinden van de Nederlandse bevolking, de beheersing van de groei van zorgkosten en groei van arbeidsmarkt gerelateerde kosten als gevolg van ziekte. Hierbij is het concrete doel om te komen tot een heldere visie op de bijdrage van voeding aan

de gezondheid van onze bevolking maar vooral ook tastbare innovaties te realiseren die effect sorteren. Net zoals in eerdere Diagnose programma's wordt dit gerealiseerd in co-creatie met betrokkenheid van alle relevante stakeholders uit de voedings- en zorgverlenings-keten.

^{xiii} Bij de UU werken 200 onderzoekers aan dit thema, waarbij vanuit een gecombineerde benadering vanuit de plantenbiologie, de moleculaire life sciences, de diergeneeskunde als ook de gedragspsychologie integrale oplossingen worden geboden voor de belangrijkste maatschappelijke uitdagingen op het terrein van voeding en gezondheid (zie: www.uu.nl/onderzoek/future-food-utrecht).